

Tavoitteena
pysyvä rauha

SEIKKAILLEN SOVINTOON

Sopulipolku ja
YK-sovittelupolku

svomen *yk* liitto

SUOMEN SOVITTELUFOORUMI

Hei,

Vuonna 2009 vietetään YK:n kansainvälistä sovittelun teemavuotta (*International Year of Reconciliation*). Teemavuoden kunniaksi Suomen YK-liitto on yhteistyössä Suomen sovittelufoorumin kanssa suunnitellut kaksi sovitteluaiheista rastipolkua: sopulipolun ja YK-sovittelupolun. Sopulipolku on suunnattu etupäässä alakouluille ja YK-sovittelupolku yläkouluille ja lukioon. Kumpikin polku tutustuttaa oppilaat toiminnallisien menetelmin sovittelun sanomaan. Polut voidaan toteuttaa joko suunnistustyypillisesti ulkona tai työpajatyöskentelynä luokissa.

SOPULIPOLKU sisältää yhteensä yhdeksän rastia, joista ohjaava opettaja voi tilanteen mukaan valita joko kaikki tai vain osan. Sopulipolulla oppilaat pääsevät pohtimaan sovinnon avaimia etsimällä yhdessä ratkaisuja rastitehtäviin. Sopulipolun ajatuksena on korostaa myönteisen sovinnon hengen ja yhteistyön tärkeyttä sekä sovittelun merkitystä ristiriitojen ratkaisemisessa. Halutessaan opettaja voi lopuksi tulostaa oppilaille sopulipolun suoritusdiplomit Suomen YK-liiton nettisivuilta (www.ykliitto.fi/kouluttaa/tehtavia_kouluille).

YK-SOVITTELUPOLKU sisältää yhteensä seitsemän rastia, joista ohjaava opettaja voi tilanteen mukaan valita joko kaikki tai vain osan. YK-sovittelupolulla oppilaat tutustuvat YK:n rauhantoiminnan eri osa-alueisiin (konfliktinehkäisy ja yleinen aseidenriisunta, rauhantekeminen, rauhanturvaaminen ja rauhanrakentaminen) ja oppivat hahmottamaan arkipäivän konfliktien ja sovittelun sekä kansainvälisten konfliktien ja sovittelun yhteyksiä.

Tästä kansiosta löydät kaiken tiedon ja perusmateriaalit, jotka sopulipolun ja YK-sovittelupolun suorittamiseen tarvitaan. Tarvittavat materiaalit (mukaan lukien ryhmille polkua varten jaettavat passit) ovat myös tulostettavissa Suomen YK-liiton nettisivuilta (www.ykliitto.fi/kouluttaa/tehtavia_kouluille). Halutessasi voit tilata Suomen YK-liiton ilmaisen kouluvierailijan pitämään oppitunnin sovitteluaiheesta tai vetämään sopuli- tai sovittelupolun koulussanne.

Sopulipolun ja YK-sovittelupolun lisäksi sovitteluteema näkyy kuluvan vuoden aikana myös monella muulla tavalla YK-liiton toiminnassa ja julkaisuissa. YK-liitto on muun muassa koonnut kouluille päivänavauspaketin, joka tarjoaa käyttövalmiita päivänavauksia ja tehtäväideoita sovitteluteeman käsittelyyn oppitunneilla. Päivänavauspaketti on lähetetty kaikille kouluille, ja sitä voi tilata ilmaiseksi Suomen YK-liitosta. YK-liiton nettisivuilla on lisäksi julkaistu sovitteluaiheinen teemasivusto (www.ykliitto.fi/sovittelu), joka tarjoaa monipuolista tietoa YK:sta rauhantoimijana.

Suomen sovittelufoorumin kotisivuilta (www.ssf-ffm.com) löytyy lisätietoa sovittelusta yleisesti.

Arjen sovittelu

Sovittelu on arkipäiväinen ilmiö, josta jokaisella on omakohtaista kokemusta. Arjen sovittelussa on yleensä kyse ristiriitatilanteiden selvittelystä puhumalla ja toista osapuolta kuuntelemalla. Sovitteluun ja sovinnontekoon kuuluu usein anteeksipyyttäminen ja anteeksiantaminen sekä yhteinen päätös vastaavien tilanteiden välttämisestä tulevaisuudessa. Jos tilanne on päässyt kärjistymään pahasti, sovitteluun voidaan joskus tarvita ulkopuolisen puolueettoman tahon apua. Sovittelussa tärkeää ei ole syyllisten etsiminen tai rankaiseminen, vaan myönteisten ratkaisujen löytäminen ja sovinnon hengen palauttaminen.

Sovittelu koulumaailmassa – vertaissovittelu eli VERSO

Koulumaailmassa vertaissovittelu on viime vuosina yleistynyt oppilaiden ristiriitojen ratkaisumenetelmänä. Vertaissovittelu on ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva menetelmä, joka tuo vaihtoehdoisen ja vapaaehtoisen tavan ratkaista oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arkipäivässä. Menetelmän tarkoituksena on oppilaiden vuorovaikutustaitoja edistämällä vähentää koulujen toimintahäiriöitä. Vertaissovittelulla puututaan mieltä pahoittavaan toimintaan mahdollisimman varhain.

Vertaissovittelu on menetelmänä yksinkertainen, selkeä kaava, jonka mukaisesti osapuolia hieman vanhemmat sovittelijoiksi koulutetut oppilaat auttavat osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa. Sovittelun aikana osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Kaavaa noudattamalla sovittelioppilaat ja ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sopimukseen, jonka toteutumista seurataan.

Sovittelu kansainvälisillä kentillä

Sovittelu on tärkeä osa myös kansainvälistä rauhantyötä. Kansainvälinen sovittelu ei perusajatukseltaan juuri eroa muiden alojen sovittelusta. Sovittelua voidaan käyttää ennaltaehkäisevänä keinona konfliktin syttymisen estämiseksi tai jo puhjennun konfliktin ratkaisemisessa. Sovittelu perustuu voimankäytön ja väkivallan välttämiseen ja pyrkimykseen löytää tilanteeseen rauhanomainen ratkaisu. Kolmannen osapuolen johtamaa sovittelua käytetään vaikeiden konfliktien ratkaisuun erityisesti silloin, kun vihamielisyydet ovat syviä ja jatkuneet pitkään tai kun osapuolten omat sovintoyritykset eivät ole tuottaneet tulosta.

Ulkopuolisen sovittelijan käyttö mahdollistaa rauhanneuvottelujen onnistumisen myös tapauksissa, joissa osapuolten vihamielisyydet estävät suoran keskinäisen vuoropuhelun. Viime kädessä kiistaosapuolet kuitenkin päättävät sovitteluun osallistumisesta sekä sovittelun lopputuloksesta ja siihen sitoutumisesta aina itsenäisesti. Sovittelu on siis lähtökohtaisesti vapaaehtoista. Sovittelutarve ei vaikeissa konflikteissa usein pääty rauhansopimuksen solmimiseen, vaan rauhan pysyvyys edellyttää yhteiskunnan sisäistä sovittelua myös konfliktin jälkeen. Konfliktin jälkeisiin sovintoa tukeviin toimiin kuuluvat esimerkiksi pakolaisten paluun mahdollistaminen, sotarikollisten tuomitseminen sekä eri osapuolten yhteistyö yhteiskunnan jälleenrakennuksessa.

Mielenkiintoisia ja opettavaisia tuokioita sovittelun parissa!

SOPU
SIJAA
ANTAA

SOPULIPOLKU

SOPULIPOLKU

Sopulipolku on ulkona toteutettava suunnistustyyppinen tehtävärata, joka on sovellettavissa myös työpajatyypiseen toimintaan sisäkäytössä. Sopulipolulla tutustutaan sovitteluun ja siihen liittyviin teemoihin toiminnallisien menetelmin. Oppilaat pääsevät pohtimaan sovinnon avaimia etsimällä yhdessä ratkaisuja rastitehtäviin. Sopulipolun ajatuksena on korostaa ratkaisukeskeisyyttä ja yhteistyön tärkeyttä. Sopulipolku sopii parhaiten alakouluun. Se voidaan toteuttaa esimerkiksi liikuntatunnilla, elämäkatsomustiedon tai uskonnon tunnilla tai koko koulun yhteisenä teemapäivänä. Aikaa koko polun alustus, toteuttaminen ja purku vievät noin 90 minuuttia.

Ohjeet sopulipolulle

Ennen sopulipolun suorittamista oppilaat voi johdatella sovittelun maailmaan pienellä alustuksella aiheeseen. Lisätietoa ja materiaalia sovittelusta löytyy muun muassa Suomen sovittelufoorumien kotisivuilta osoitteessa www.ssf-ffm.com. Halutessaan koulu voi myös tilata Suomen YK-liitolta kouluvierailijan pitämään sovitteluteemasta lyhyen alustuksen tai kokonaisen oppitunnin tai vaikka vetämään koko sopulipolun.

Sopulipolkua varten tarvittavat materiaalit (rastit, liitteet ja ohjeet) löytyvät tästä kansioista. Tämän lisäksi opettajan pitää tulostaa esimerkin mukainen passi jokaiselle ryhmälle Suomen YK-liiton nettisivuilta (www.ykliitto.fi/kouluttaa/tehtavia_kouluille). Kaikki materiaalit ovat myös tulostettavissa netistä. Tilanteesta riippuen ohjaava opettaja voi valita joko radan kaikki rastit tai vain osan niistä. Suositeltavaa olisi, että kaikki suorittaisivat Sopulipatsas-rastin.

Oppilaat kiertävät sopulipolkua ryhmissä (3–5 hengen ryhmiä) ratkoen rasteilla olevia tehtäviä yhdessä. Oppilaat ottavat eri rasteilla vuorotellen vetovastuun tehtävän ratkomisesta, mutta on tärkeää, että kaikki osallistuvat. Kukin ryhmä saa mukaansa sopulipassin, jota heidän tulee täyttää polun aikana. Passissa on rasteihin liittyen oma sivunsa ja tehtävä. Kaikki rastit eivät vaadi erillistä kirjaamista.

Opettaja voi monistaa liitteistä löytyvän diplomin kaikille sopulipolun suorittaneille oppilaille. Diplomin voi myös tulostaa netistä.

Tarvikkeet:

Yhdeksän muovitaskua
Narua ja/tai maalarinteippiä
Paperia tai post-it -lappuja
Kyniä, sakset/leikkuri

Valmistautuminen:

1. Kansista löytyvät laminoidut rastit laitetaan muovitaskuihin.
• Rastien ripustamiseen tarvitaan narua ja/tai maalarinteippiä.
 2. Kansista löytyvät laminoidut liitteet rasteille 2 ja 5 leikataan ohjeiden mukaisesti ja lisätään oikean rastin muovitaskuun.
 3. Suomen YK-liiton sivuilta tulostetaan sopulipassit jokaiselle ryhmälle (passin malli löytyy kansista).
- ! Mikäli polku toteutetaan luonnossa, laaditaan myös rastikartta, johon kulkusuunta on selkeästi merkitty.

Aloitus:

- ★ Ohjaaja jakaa oppilaat niin moneen ryhmään kuin radalla on rasteja (mielellään 3–5 hengen ryhmiin).
- ★ Ohjaaja antaa kullekin ryhmälle oman numeron, jonka perusteella ryhmä tietää, miltä rastilta heidän tulee polku aloittaa.
- ★ Ohjaaja jakaa jokaiselle ryhmälle sopulipassin, kynän ja tarvittaessa rastikartan. Mikäli polku toteutetaan luonnossa, ohjaaja kertoo polun kulun (erityisesti kulkusuunnan) sekä varmistaa, että kaikki ryhmät osaavat tulkita rastikarttaa.
- ★ Ohjaaja lähettää kaikki ryhmät yhtä aikaa omille rasteilleen.

Aikataulu:

- Valmistautuminen ja aloitus **15 min.**
- Rastit **60 min. = 5 min./rasti/ryhmä** + siirtymä
- Yhteenveto (purku) **15 min.**

Rastit:

1. SOPULIRISTIKKO-rastilla oppilaat pääsevät yhdessä ratkomaan sovitteluaiheista ristikkoo, joka löytyy sekä rastilta että ryhmäläisten passeista. Ristikon oikeat vastaukset ovat:

1. SOVITTELU
2. SOTA
3. YSTÄVYYS
4. RIITA
5. NEUVOTTELU
6. YHTEISTYÖ
7. SOPU

Keskiriville muodostuu sana: SOVINTO

2. ARVAA MITÄ SOVITELLAAN? -rastilla oppilaat näyttelevät toisilleen riitatilanteita, joihin heidän täytyy keksiä ratkaisu. Ratkaisu kirjataan passiin. **RASTIA VARTEN LEIKKAA LIITTEENÄ (LIITE 1) OLEVAT VALMIIKSI LAMINOIDUT TILANNEKORTIT JA LAITA NE 2. RASTIN MUOVITASKUUN.**

3. SANOISTA SOVINTOON -rastilla oppilaat yhdistävät sanapareja, jotka jollain tavalla liittyvät sovinto- ja riitatilanteisiin. Sanaparit löytyvät sekä rastilta että passeista. Oikeat sanaparit ovat:

- YKSIN –YHDESSÄ
- PELOKAS – ROHKEA
- PAHA MIELI – HYVÄ MIELI
- SOTA – RAUHA
- KOSTO – ANTEEKSIPYYNTÖ
- RIITA – SOPU
- VIHAMIES – YSTÄVÄ
- LOUKKAUS – KOHTELIAISUUS
- EPÄREILU – REILU
- SURU – ILO
- VAARALLINEN – TURVALLINEN
- ONGELMA – RATKAISU

4. RIIMITELLEN RAUHAAN -rastilla oppilaat keksivät sovintoaiheisen räpin tai runon ja kirjaavat tuotoksensa passiin.

5. SOPULIPATSAS-rastilla oppilaat muodostavat patsaita itsestään niin, että patsas esittää heidän rastilta valitsemaansa kirjainyhdistelmää. **RASTIA VARTEN LEIKKAA LIITTEENÄ (LIITE 3) OLEVAT VALMIIKSI LAMINOIDUT KIRJAINYHDISTELMÄLAPUT JA LAITA NE RASTIN 5 MUOVITASKUUN.** Oppilaat voivat lappujen avulla arvata, mikä lausahdus kirjaimista muodostuu, ja muodostaa polun loppuksi koko lausahduksen luokan yhteisenä patsaana. Oikeaan järjestykseen laitettuna kirjainyhdistelmistä muodostuu lausahdus **SOVINTO ON SIISTII!**

6. RAKENNA RAUHA -rastilla on KAKSI RASTIVAIHTOEHTOA riippuen siitä, pidetäänkö rasti luonnossa vai sisätiloissa. Toisessa rastilapussa ohjataan muodostamaan luonnosta löydettävistä materiaaleista rauhansymboli, toisessa puolestaan rastilta valmiiksi löytyvistä materiaaleista. Käytettävissä oleviksi materiaaleiksi voidaan rastille kerätä esim. mehupillejä, teippiä, kuminauhoja yms. Hyvä idea on koota esimerkiksi valmiit pussit materiaaleista ryhmien käyttöön.

7. MEIDÄN KOULUN RAUHA -rastilla jokainen ryhmä keksii neljä kohtaa oman koulunsa koulurauhasopimukseen. Ryhmät kirjaavat keksimänsä asiat passiinsa ja ympyröivät niistä tärkeimmän. Ympyröidyistä asioista kootaan opettajan johdolla yhteinen koulurauhasopimus polun loppuun. Sopimuksen voi tulostaa vaikka luokan seinälle muistutukseksi hyvästä oppimisympäristöstä.

8. RAUHA ON YHTEISTYÖTÄ -rastilla oppilaat muodostavat patsaan, jolla on kolme jalkaa ja kaksi kättä maassa. Toteutus kirjataan tai piirretään passiin.

9. KANNUSTAMALLA RAUHA SÄILYY -rastilla oppilaat kirjoittavat nimettömästi jokaisesta oman ryhmänsä jäsenestä jonkin myönteisen, mukavan asian rastilta löytyville papereille. **LEIKKAA RASTILLE TYHJIÄ PAPEREITA TAI LAITA RASTIN MUOVITASKUUN NIPPU POST-IT -LAPPUJA.**

Yhteenveto ja polun purku

Kun kaikki oppilaat ovat suorittaneet sopulipolun ja palanneet ”maaliin”, opettaja kerää ryhmien passit ja kyselee polun heissä herättämiä tuntemuksia.

Tämän jälkeen puhtaaksikirjoitetaan Meidän koulun rauha -rastilla laadittu koulurauhasopimus (passin sivu 7). Seuraavaksi käydään läpi kaikkien ryhmien Sopulipatsas-rastin tuotokset:

- ★ Kukin ryhmä esittää oman sopulipatsaansa (eli kirjainparinsa).
- ★ Ryhmien Sopulipatsas-rastin kirjainparit kirjoitetaan A4-papereille (kukin kirjainpari omalle arkilleen) tai taululle. Koko luokka pohtii, mikä lausahdus kirjaimista muodostuu. Vihjeenä voi sanoa esimerkiksi, että lausahduksessa on kolme sanaa. (Oikea vastaus: Sovinto on siistii!)
- ★ Koko luokka esittää omien kirjaintensa avulla tai kokonaan uuden patsaan muodostaen syntyneen lausahduksen.

Halutessaan opettaja voi lopuksi tulostaa oppilaille Suomen YK-liiton sivuilta sopulipolun suoritusdiplomit.